

OKTATÁSFINANSZÍROZÁS: nemzetközi trendek és hazai tapasztalatok

Mit mondanak a tények – az új közoktatási törvény küszöbén

Műhelykonferencia II.

Pedagógus életpályamodell és oktatásfinanszírozás

2010. február 9, MTA

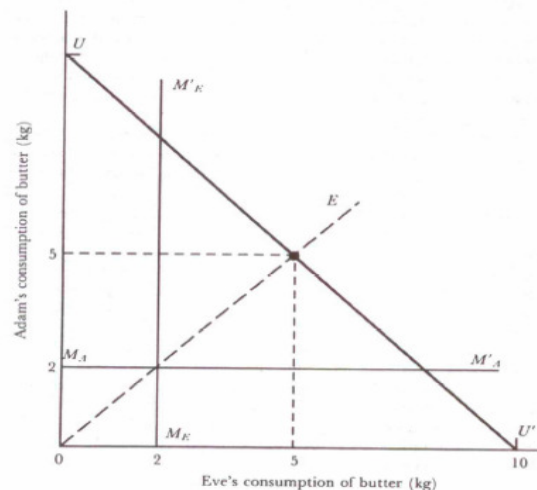
SEMJÉN András, MTA Közgazdaságtudományi Intézet

Méltányosság, igazságosság és finanszírozás

Méltányosság, igazságosság háromféle megközelítése

- Minimum-sztenderd megközelítés (senki se kaphasson egy bizonyos szintet el nem érő eü. ellátást vagy oktatást)
- Teljes egyenlőségen alapuló megközelítés (azonos kezelés azonos szükséglet esetén; azonos szintű iskolázás azonos képességek esetén)
- A költségek vagy a hozzáférés egyenlősége

A méltányosság teljes egyenlőségen és minimum-sztenderden alapuló megközelítése (Le Grand, Propper, Robinson, 1992)

Egyenlőségfogalmak a természetbeni társadalmi juttatások (pl. oktatás) fogyasztásában

- **fajlagos** (egy főre jutó) **közkidadások egyenlősége**
- az egyes egyének által érzékelt **költségek egyenlősége**
- a **hozzáférés egyenlősége**
- **igénybevétel** (fogyasztás) **egyenlősége**
- a **kimenet** (az eredmény-állapot) **egyenlősége**

Oktatásfinanszírozási modellek (típusok): finanszírozó szintje, helyi és intézményi autonómia

- A fő **finanszírozási forrás kormányzati szintje**
  - (i) **központi,**
  - (ii) **regionális/területi,**
  - (iii) **helyi**
- Modellek a **helyi (önkormányzati) autonómia foka** szerint
  - Teljes pénzügyi, finanszírozási autonómia (források/költségvetés nagysága és elosztása is)
  - Osztott (központi és helyi) felelősség (pl. központi bérfinanszírozás, egyéb kiadások helyi finanszírozásával)
  - Autonómia csak a források felhasználásában.
    - Iskolai autonómia szintje**
(általában van valamennyi autonómia a működési kiadásokat fedező források felhasználásában; de lehet erősen korlátozott is)

Atkinson – Lamont – Gulliver – White – Kinder (2005): School funding: a review of existing models in European and OECD countries

Oktatásfinanszírozási modellek (típusok): az intézményfinanszírozás szabályai

A támogatások iskolák közti elosztásának modelljei

(a teljes támogatásra, vagy csak a támogatás bizonyos elemeire, pl. bérekre)

- **Nincs** semmilyen közös **szabály**
- Van **egységes közös szabály**: országosan egységes **normatív intézményfinanszírozás**
- Van szabály, de ez **a szabály helyi**
pl. a brit LMS rendszer (Education Reform Act, 1988)
kormányzatiilag szabályozott helyi normatív intézményfinanszírozást hozott létre Nagy-Britanniában

Atkinson – Lamont – Gulliver – White – Kinder (2005): School funding: a review of existing models in European and OECD countries

Főbb finanszírozási modellek: ismert nemzetközi példák

- Amerikai modell: döntő a helyi szint, regionális (állami) szintű beavatkozás csökkenti a helyi adóalap és erőfeszítés eltéréseiből fakadó különbségeket
- Teljesen vagy erősen **decentralizált európai modellek** - helyi autonómia: **észak-európai országok** és (kicsit kisebb mértékben) az **Egyesült Királyság**
- **Központi bérfinanszírozás**ra épülő centralizáltabb európai modellek: két altípus

Központi bérfinanszírozásra épülő európai modellek két altípusa (Hermann, 2007)

- Dekoncentrált modell
  - Németország
  - Olaszország
  - Spanyolország
  - Portugália
  - Görögország
  - Franciaország (*nem teljesen tiszta eset*)
- Decentralizált modell
  - Belgium: vallon és flamand közösség
  - Ausztria (*a központi kormányzat és a tartományok viszonyát a decentralizált modell szabályozza; tartományokon belül a dekoncentrált modell érvényesül*)

Központi bérfinanszírozás: dekoncentrált modell

- A tanári álláshelyeket a *központi* - ill. egyes országokban a tartományi (Németország) vagy ún. autonóm közösségi (Spanyolország, Belgium) - *kormányzat*, ill. annak *dekoncentrált területi szervezetei* osztják el az egyes iskolák között.
- Ezek a szervezetek döntenek az iskolák létrehozásáról, összevonásáról vagy megszüntetéséről.
- A központi kormányzat vagy a dekoncentrált szervezetek a tanárok munkáltatói: ők választják ki a jelentkezők közül az alkalmazott tanárokat.
- Dekoncentrált szervezetek szerepe a tanügyigazgatásban: megszabják meg vagy jóváhagyják az iskolák „pedagógiai programját”.

Központi bérfinanszírozás: decentralizált modell

- A központi kormányzat fizeti a tanárbéreket, de
  - közvetlenül nem határozza meg a tanári álláshelyek számát az egyes iskolákban,
  - és nem is ő a tanárok munkáltatója.
- A költségvetés tervezhetősége miatt az alkalmazható tanárok számát részletes központi előírásokkal iskolai szinten valahogy korlátozni kell.
  - A tanári álláshelyek számára vonatkozó részletes szabályozás, amely elsősorban a diákok számából indul ki.

Finanszírozási modellek hatásai

Alkalmazkodási mechanizmusok, intézményi viselkedési válaszok (bürokratikus koordinációtól a kvázi-piaci modellig)

Felvételei politika:

Tanárok

Tanulók

Bérpolitika, ösztönzők (tanári teljesítmények)

Tanulói teljesítmények

Közösségi (állami) feladatokat ellátó nem állami intézmények: szektorsemleges finanszírozás

- Fenntartók szerinti megkülönböztetés hiánya széleskörűen elterjedt (állami, egyházi, alapítványi, magán)
- Államival azonos finanszírozási és foglalkoztatási feltételek biztosítása a közfeladatot ellátó nem állami intézményekre
- Intézmények választási szabadsága az állami előírásokhoz való alkalmazkodásban - a teljes szektorsemlegességért cserébe

Magyarországi közoktatás-finanszírozás problémái

Decentralizált modell: széleskörű önkormányzati feladatok, túl kis önkormányzatok

Elégtelen helyi források

Döntően központi költségvetési támogatásokra épülő önkormányzati finanszírozás

Méltányosság, igazságosság: fajlagos kiadások területi és intézményi egyenlőtlenségei

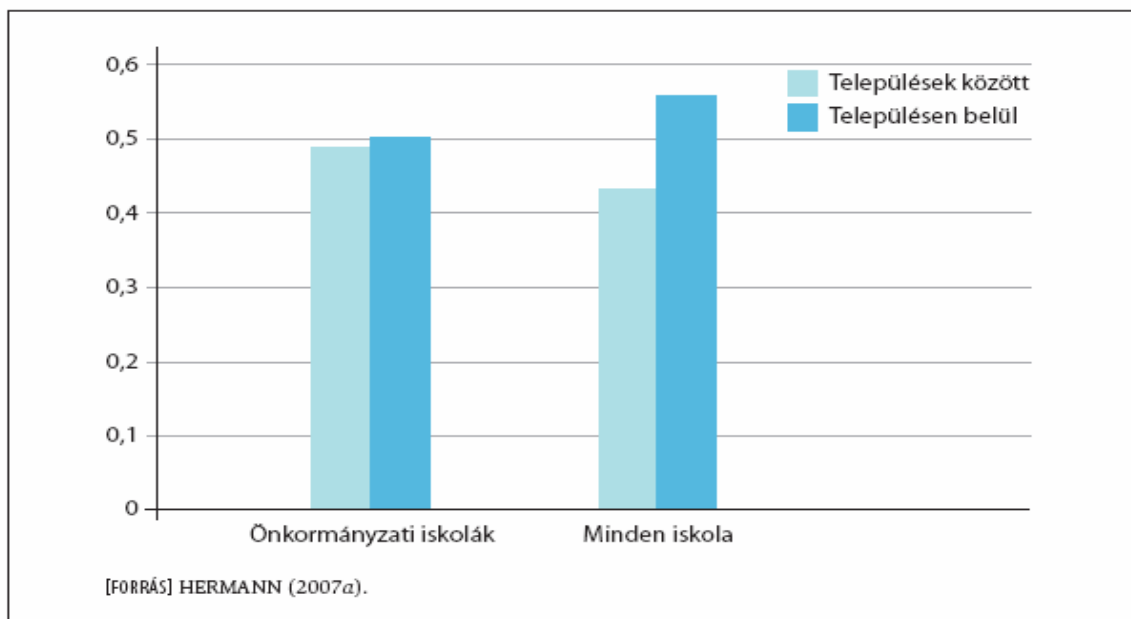
- Az **egy tanulóra jutó** általános iskolai **kiadások települések közötti és településen belüli** (iskolák közötti) **szórása** szinte egyforma nagy a több iskolát működtető településeken
- **Nincs semmilyen egységes modell az intézmények közti forráselosztásra**
- A **magasabb helyi adóbevételek magasabb iskolai kiadásokkal és jobb tanulói teljesítményekkel járnak** a városokban és a falvakban is.
- Az **önkormányzat kedvezőbb költségvetési helyzete a városok esetében jobb oktatási minőséget eredményez** (olvasás-szövegértés és matematika teszteredmények alapján mérve egyaránt; egyéb települési jellemzők hatásának kiszűrése után is): azokban a városokban, ahol magasabbak a helyi adóbevételek, az *átlagos* jellemzőkkel bíró diákok jellemzően jobban teljesítenek az Országos Kompetenciamérés matematika és olvasás-szövegértés tesztjein.
- A **falvak** esetében az eredmények kevésbé egyértelműek: csak **az olvasás-szövegértés alapján mért oktatási minőség** esetében mutatható ki a városoknál tapasztaltnál **hasonló összefüggés**

Hermann Zoltán (2008, 2010)

Magyar kutatások által feltárt problémák és egyes következtetések

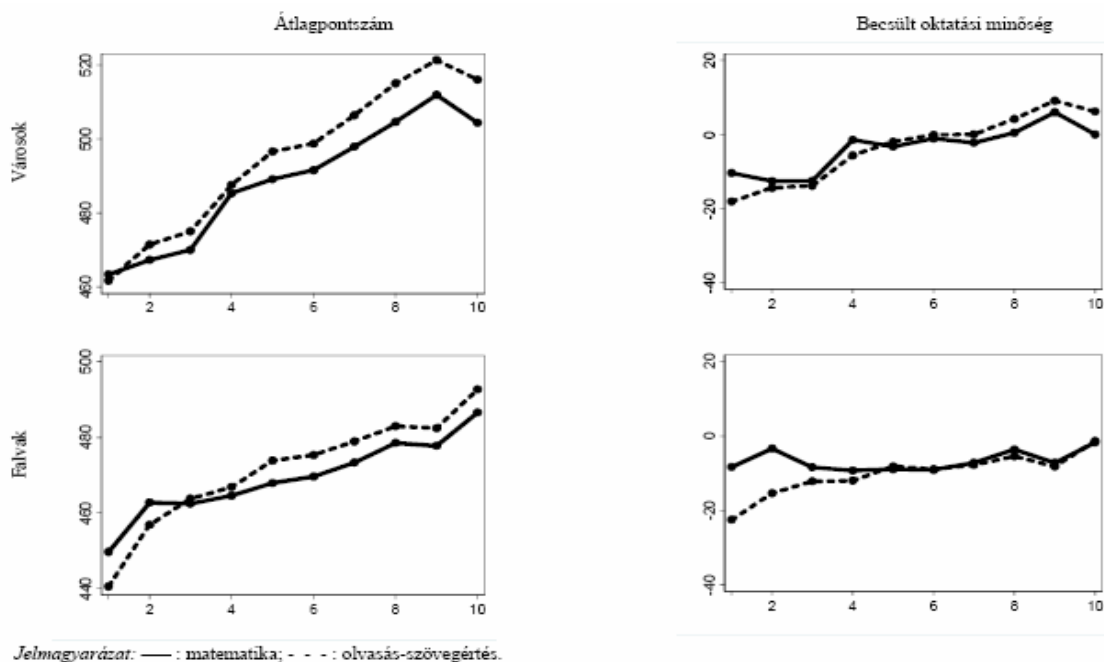
A több iskolát működtető településeken az egy tanulóra jutó általános iskolai kiadások települések közötti és településen belüli szórása

(Hermann, 2007)

Átlagpontszám (Országos Kompetenciamérés 2006., 2007. és 2008.) és becsült oktatási minőség (a tanulói teszteredmények települések közötti különbségének a diákok egyéni jellemzőivel nem magyarázható része) a városok és falvak egy főre eső helyi adóbevétel szerinti deciliseiben

Hermann Zoltán, 2010 (Társadalmi Riport)

Közoktatási törvénykoncepció és tanári életpályamodell

A koncepciók által javasolt főbb
finanszírozási változások

A koncepciók által javasolt főbb finanszírozási változások

- **Központi bérfinanszírozás**

- a központi költségvetés biztosítja a közoktatási intézmény működéséhez szükséges (pedagógus és egyéb alkalmazotti) létszám átlagbérét (és annak járulékait) 2012-től
- Helyi autonómia csökkenésének várható hatásai?

- **Tanári életpályamodell szerinti bérezés**

- egységes központi bérskála, tanári előrehaladás a pályán töltött időtől és teljesítendő követelményektől függ
- különféle pótlékok csökkentik a skála rugalmatlanságát
- hatásai a tanári és a tanulói teljesítményekre?

Tanári életpálya és tanári bérlemaradás

A szakképzett pedagógusok keresete az azonos végzettségű felsőfokú végzettségűek keresetének százalékarányában, gyakorlati idő szerint, 2005

